

k vládě nad severozápadními Čechami, jež je avizována v podtitulu, pouze popisuje, avšak kriticky nehodnotí.

V knize se bohužel nedozvíme nic o sociálních sítích šlechty v regionu, neslyšíme o Jakoubkových klientech a hlavních stoupencích; nezjistíme ani, odkud se rekrutovaly posádky jeho hradů. Nabytí, správa a následná legalizace velkých majetků hrála v životě příslušníků válečnické aristokracie zásadní roli. Umožňovala jim nejenom nabytí výsadního postavení, ale zaručovala jim následně také jeho udržení. Příslušníci této společenské vrstvy – včetně Jakoubka – se později v době interregna často stávali krajskými hejtmány, čímž si upevňovali své politické a mocensko-správní postavení v regionu. O to více vynikne absence kapitoly, která by byla věnována Jakoubkovým majetkům. V knize také chybí podrobnější mapa, která by v různých chronologických vrstvách zachytila i menší nebo drobné majetky v Jakoubkových rukou, jako byly například konkrétní vesnice a další drobný nemovitý majetek.

Kvítovat lze výklad věnovaný rodovým pečatím, i když zde postrádám více vyobrazení doposud neznámých či nepublikovaných exemplářů. Nechybí ani kapitola věnovaná druhému životu Jakoubka z Vřesovic. Boukal neopomněl upozornit ani epizodu spontánního lidového monarchismu o stadickém králi, která se odehrála na jaře roku 1445 právě na Jakoubkových statcích.

Níže připojuji několik drobných doplňků nebo upozornění. Roku 1428 patrně nedošlo k dobytí Drážďan, ale pouze k vypálení jejich předměstí (s. 33). Jakéhosi Mláděte z Vilémova, jednoho z Jakoubkových bojovníků, lze ztotožnit s Janem řečeným Mládě z Křísova, který se později zmiňuje jako majitel městečka Vilémova (s. 45–46). Nemyslím si, že by Jakoubkův výrok ze září 1438, jímž se měl zastat Albrechtových spojenců před bitvou u Želenic a který ve své kronice uvádí Václav Hájek z Libočan, byl autentický, jak naznačuje autor (s. 55). Spíše šlo o Hájkovu licenci, s jejíž pomocí se snažil drammatizovat popisované události. Skutečnost, že Jakoubek z Vřesovic pocházel z Moravy, ale závatnou kariéru udělal v severozápadních Čechách, nelze považovat za něco neobvyklého (s. 129). Mobilita nižší šlechty byla v době válek mimořádná. Hejtmani se nechávali najímat do služeb různých pánů a leckdy si za získané peníze kupovali majetky daleko od svého původního působiště. Není pravdou, že by se příslušníci válečnické aristokracie neúčastnili bitvy u Lipan, nebo pouze na straně táborů a sirotků, jak tvrdí autor na s. 129. Vždyť Diviš Bořek z Miletínka byl v bitvě vrchním vojevůdcem panské jednoty. Ačkoli to není prameny prokázáno, na straně

panské jednoty patrně stanul v bitvě u Lipan také Jan Hertvík z Rušinova. Nasvědčuje tomu alespoň jeho předchozí a následná politická činnost, když postupoval po boku a ve shodě právě s Bořkem z Miletínka.

Přes svůj programově faktografický přístup Boukalova kniha kladně vybočuje z průměru podobně zaměřených publikací, zpracovávajících biografické osudy významných husitských válečníků z řad nižší šlechty. Množství nových, byť spíše drobnějších poznatků z ní činí dílo důležité nejen pro zájemce o dějiny severozápadních Čech či problematiku šlechty, ale rovněž o husitskou epochu obecně.

MARTIN MUSÍLEK

Migrationen im Mittelalter. Ein Handbuch, ed. Michael BORGOLTE, Akademie Verlag, Berlin 2014

354 s., ISBN 978-3-05-006474-1

Sborník *Migrationen im Mittelalter* přináší pětadvacet textů, jež byly původně sepsány pro *The Encyclopedia of Global Human Migration*, vydanou v roce 2013. Hesla převážně německých, rakouských a švýcarských autorů vybral Michael Borgolte, jenž do uvedené encyklopedie zároveň sepsal teoreticky pojatý přehled. Nyní k němu přidal úvodní stať, která mediévistické bádání zařazuje do kontextu soudobých migračních studií.

Jednotlivé texty, jež pokrývají období mezi lety 500 až 1500, mají za cíl podat komplexní pohled na středověkou migraci. Teritoriálně zaměřená hesla (například Japonsko, Čína, Indie, islámský svět, Byzanc apod.) se proto prolínají s hesly věnovanými migracím jednotlivých etnik (Slované, Normané, Turci, Berberé apod.) či náboženských společenství (Židé). Jako migrace jsou ale pojímány i politicko-sociální masové jevy typu reconquisty, východní kolonizace či stěhování národů. Jakýsi protipól vůči masovým, politicky motivovaným migracím představují migrace konkrétních sociálních skupin: asketů, misionářů a poutníků, učenců a žáků či obchodníků. Poslední dvě hesla jsou věnována manželské migraci (Borgolte jejich možné důsledky označuje jako mikrokulturní transformaci) v prostředí západního křesťanstva a migracím z venkova do měst v prostředí anglickém, francouzském a německém.

Pozoruhodný záměr včlenit středověké migrace do soudobých debat o vlivu migrací na kulturní transformace trpí několika nedostatky. První

z nich vyplývá z přílišné stručnosti jednotlivých hesel, jež se v tiskové podobě pohybují kolem deseti stran (s výjimkou rozsáhlejších hesel věnovaných jednotlivým teritoriím). Z chronologického hlediska je ve většině hesel věnována pozornost starším fázím středověku, naopak pozdní středověk, jak zůstává u podobných přehledů obvyklé, stojí spíše na okraji zájmu. To je samozřejmě dáno skutečností, že autoři kladli důraz na masové migrace, nikoli na migrace individuální.

Velmi nejednotné jsou k jednotlivým heslům připojovány závěrečné bibliografie. V některých případech zahrnují výstižný přehled základních prací, jindy je naopak výběr monografií a studií spíše nahodilý a rozhodně ne reprezentativní. To je bohužel případ především kapitoly Reginy Schäfer o migracích z venkova do měst. Ve výjimečných případech do bibliografie pronikly i práce českých či polských mediévistů (v kapitole o východní kolonizaci), jinak jsou ale hesla věnovaná křesťanskému středověku orientována na Západ a střední či středovýchodní Evropa zůstává spíše ve stínu. Předností celé řady hesel je důraz na konkrétní jevy, jež mnohdy dobře ilustrují obecná tvrzení. Naopak v úvodu zmiňovaný důraz na integraci migrantů v novém prostředí je v jednotlivých heslech reflektován nevyváženě. To je poněkud zážející, protože pouze integrace migrantů mohla mít v nejrůznějších sociálních prostředích vliv na kulturní (a nejen kulturní) transformaci. Každopádně, jak to zdůraznil i Borgolte v úvodní stati, sborník ukazuje, že migrace stojí zcela neprávem na okraji badatelského zájmu.

MARTIN NODL

CÍRKEVNÍ A DUCHOVNÍ DĚJINY

Jiří SLÁMA a kol., *Střední Čechy, kolébka národních patronů. Sv. Ludmila, sv. Václav, sv. Vojtěch, sv. Prokop*, Sládečkovovo vlastivědné muzeum v Kladně, Kladno 2015

211 s., ISBN 978-80-904728-9-1

S ohledem na jméno editora nepřekvapí, že kniha nabízí především tradičnější výklad českého raného středověku. Ostatně i název publikace, který spojuje střední Čechy skrze domácí panteon světců s celočeskými dějinami, jako by potvrzoval

Slámovu tezi, že vše důležité pro další vývoj země se odehrávalo právě ve středočeském regionu. Právě v tomto duchu se nese i úvodní studie, která podává stručný přehled českých (především středočeských) dějin do 11. století, včetně poměrně obšírné pasáže o předhistorickém „slovanském“ období Čech. Shrnující výklad respektuje nejnovější bádání, místy se nicméně vymezuje proti archeologickým statím, jež se snaží revidovat Slámovu již letitou teorii o cíleném budování kompaktní středočeské domény za prvních generací Přemyslovců.

Druhá kapitola knihy, jejímž autorem je opět Jiří Sláma, představuje dobové prameny, především hagiografií zmíněných českých svatých. Ač Sláma vcelku nekriticky reflektuje snahy jazykovědců antedatovat první staroslověnskou svatováclavskou legendu, v chronologickém přehledu a tabulce nabízí spíše konzervativní historický výklad opírající se o tradiční datování. Mezi svatovojtěšskými prameny chybí zmínka o krátké, ale zajímavé legendě z Tegernsee.

Jádrem knihy jsou čtyři životopisy světců, které otvírá sv. Ludmila. První část příspěvku vychází ze Slámovy práce *Kněžna sv. Ludmila v pohledu historického bádání* a organicky na starší text navazuje. Rozvoj Ludmilina kultu poté rovněž na základě již publikované statě dokládá Zdeňka Hledíková. Jiří Sláma se ujal i zpracování osudů sv. Václava, včetně jeho kultu. Klade důraz na Václavovo založení rotundy sv. Víta, která podle jeho názoru svým stavebním programem odkazujícím na cášskou kapli Karla Velikého definitivně zařadila Čechy mezi evropské národy.

Z práce poněkud vyčnívá kapitola, kterou věnoval Tomáš Petráček sv. Vojtěchovi. Na rozdíl od dosavadního, spíše tradičně pojatého výkladu se autor snaží o kritický přístup k současné tezi o „slavníkovskému mýtu“, kterou autoři Michal Lutovský a Zdeněk Petrů otočili předchozí Turkův názor na význam tohoto rodu v českých dějinách. Petráček práci obou badatelů ostře kritizuje a předkládá řadu tezí, jež vcelku vystihují slabá místa představ o Slavníkovcích coby běžném služebném rodu, byť se nevrací zdaleka k Turkově koncepci. Lze očekávat, že řada Petráčkových poznámek vyvolá další polemiku.

Petráčkův výklad rovněž důrazně hájí kladný obraz sv. Vojtěcha, který byl v poslední době nazírán literaturou spíše kritičtěji, zejména s ohledem na světcovy reálné pastorační a misijní schopnosti. Kromě argumentačních pasáží kolem sporných tezí tvoří další popis života sv. Vojtěcha už spíše kompilaci starších prací, která se především spoléhá na informace z legend. Jen relativně málo je pojednán světcův kult.